

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра психології

Україна, 36000, Полтава, Остроградського, 2 – 222

МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

для студентів психолого-педагогічного факультету
(спеціальність “Психологія”)

Полтава 2007

Методичні рекомендації розроблені на кафедрі психології
і затверджені рішенням вченої ради Полтавського державного
педагогічного університету ім.В.Г.Короленка
Протокол № _____ від _____ 2007 року

Укладачі: Л.Г.Перетятко, канд.психол.наук, доцент
Н.О.Юдіна, канд. психол. наук, доцент

Науковий редактор: В.Ф.Моргун, канд. психол. наук, професор, завідувач
кафедри психології ПДПУ імені В.Г.Короленка

Рецензенти: М.О.Антонець, кандидат психологічних наук, доцент
кафедри філософії та соціології Полтавської державної
аграрної академії;
А.С.Харченко, канд.психол.наук, доцент кафедри
психології ПДПУ ім.В.Г.Короленка

Медична психологія: Методичні рекомендації до лабораторних занять для
студентів психолого-педагогічного факультету (спеціальність
«Психологія») Укладачі: Л.Г.Перетятко, Н.О.Юдіна. За ред. В.Ф.Моргуна.
– Полтава, 2007. – 24с.

Представлені всі теми лабораторних робіт з курсу «Медична психологія»,
наведені питання для теоретичного опрацювання та самоконтролю.
Надаються інструкції для досліджуваних, тексти опитувальників,
стимульний матеріал та вказівки щодо обробки та інтерпретації результатів
дослідження. До кожної теми складено список рекомендованої літератури.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1
ТЕМА: МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У МЕДИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Мета роботи:

1. Закріпити знання студентів про різновиди та діагностичні можливості патопсихологічних методик.
2. Ознайомити з планом дослідження розладів: уваги, пам'яті, мислення, інтелекту, емоцій, індивідуально-психологічних особливостей.

Питання для теоретичної підготовки:

1. Методи патопсихологічного оцінювання уваги.
2. Методи патопсихологічного оцінювання порушень пам'яті.
3. Методи патопсихологічного оцінювання мислення.
4. Методи патопсихологічного оцінювання інтелекту.
5. Методи патопсихологічне оцінювання порушень емоцій.
6. Методи патопсихологічне оцінювання індивідуально-психологічних особливостей.
7. Шизофренічний симптомокомплекс.
8. Органічний симптомокомплекс.
9. Олігофренічний симптомокомплекс.
10. Психопатичного симптомокомплекс.

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи:

- уміння складати план та проводити патопсихологічне оцінювання уваги,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного оцінювання пам'яті,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного оцінювання мислення,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного оцінювання інтелекту,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного оцінювання емоцій,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного оцінювання індивідуально-психологічних особливостей,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного дослідження шизофренічного симптомокомплексу,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного дослідження органічного симптомокомплексу,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного дослідження олігофренічного симптомокомплексу,
- уміння складати план та навички практичного проведення патопсихологічного дослідження психопатичного симптомокомплексу.

Обладнання до заняття:

У роботі використовується „банк методик”, складений студентами під час підготовки до заняття, матеріали лабораторних занять з курсу «Клінічна психологія», атлас для експериментального дослідження відхилень у психічній діяльності людини (Под ред. І.А.Полищука, А.Є.Видренко), який містить опис методик дослідження та необхідний для їх проведення стимульний матеріал.

Робоче завдання до заняття:

До заняття студенти мають підготувати „банк методик” для патопсихологічного дослідження різних психічних процесів. Він має вигляд окремих бланків, на яких наведено: назва методики, мета проведення, стимульний матеріал до методики, інструкція досліджуваному, особливості обробки результатів.

Хід роботи:

Група студентів поділяється на підгрупи, які отримують від викладача завдання по розробці схеми дослідження при певному симптомокомплексі:

- 1 підгрупа – шизофренічний симптомокомплекс;
- 2 підгрупа – психопатичний симптомокомплекс;
- 3 підгрупа – олігофренічний симптомокомплекс;
- 4 підгрупа - органічний симптомокомплекс

Користуючись „банком методик” та атласом для експериментального дослідження відхилень у психічній діяльності людини кожна підгрупа складає план дослідження певного симптомокомплексу. Після того, як план складений студенти підгрупи поділяються на пари „експериментатор-досліджуваний” та проводять практичне дослідження за розробленим самостійно планом. Через певний час підгрупи міняються симптомокомплексами для складання схеми та проведення дослідження.

Форма звіту:

Лабораторна робота № _____

Тема: _____

Частина 1.

План дослідження шизофренічний (олігофренічного, психопатичного, органічного) симптомокомплексу.

1. Увага:

- методика _____;
- методика _____;
- методика _____.

2. Пам'ять: - методика ...; - методика ...; - методика....

3. Мислення: - методика...; - методика....

(... продовження за усіма пунктами дослідження).

Частина 2.

Протокол дослідження шизофренічного симптомокомплексу за розробленим планом.

- П.І.Б. досліджуваного _____
- Вік досліджуваного _____
- Дата та час дослідження _____
- Стан досліджуваного _____
- Рідна мова досліджуваного _____
- П.І.Б. Експериментатора _____
- Методика 1. (Бланк відповідей досліджуваного додається).
- Методика 2. (Бланк відповідей досліджуваного додається).
- Методика 3. (Бланк відповідей досліджуваного додається).
- ... продовження за усіма пунктами плану.

Контрольні питання:

1. Назвіть методики, які використовуються у патопсихологічному дослідженні розладів уваги.
2. Назвіть методики, які використовуються у патопсихологічному дослідженні розладів пам'яті.
3. Назвіть методики які, використовуються у патопсихологічному дослідженні розладів мислення.
4. Який стимульний матеріал необхідно підготувати патопсихологу для дослідження розладів уваги?
5. Який стимульний матеріал необхідно підготувати патопсихологу для дослідження розладів пам'яті?
6. Який стимульний матеріал необхідно підготувати патопсихологу для дослідження розладів мислення?
7. Які складові містить план дослідження шизофренічного симптомокомплексу?
8. Які складові містить план дослідження олігофренічного симптомокомплексу?
9. Які складові містить план дослідження органічного симптомокомплексу?
10. Які складові містить план дослідження психопатичного симптомокомплексу?

Критерії оцінювання звіту студентів:

1. Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
2. Повнота та правильність складеної схеми дослідження патопсихологічного симптомокомплексу.
3. Правильність оформлення протоколу.
4. Обґрунтованість висновків.

Детальний опис методик:

1. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт их применения в клинике (практическое руководство). – М., 1970.

2. Блейхер В.М. Клиническая психология. – Т., 1976.
3. Ясман Л.В., Данюков В.Н. Основы детской психопатологии: Учебно-методическое пособие для психологических факультетов педагогических вузов. – М., 1999.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2
ТЕМА: МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ
У МЕДИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Мета роботи:

3. Закріплення знань студентів про основні тенденції дослідження особистості у вітчизняній психології та їх значення для розвитку медицини.
4. Ознайомлення з методи дослідження особистості в медичній психології (вивчення спрямованості особистості, вимірювання локусу контролю).

Питання для теоретичної підготовки:

1. Головні концепції особистості у вітчизняній психології: з позиції психології діяльності М.О.Леонтьєва, з позиції концепції особистості за В.М.Мясіщевим, з точки зору концепції особистості за О.О.Бодальовим та концепції особистості за К.К.Платоновим.
2. Основні тенденції дослідження особистості у вітчизняній психології та їх значення для розвитку медицини.

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи:

I. Проводити дослідження особистості.

1. За допомогою методики „*Вивчення спрямованості особистості*” виявляти спрямованість особистості: на себе, на взаємодію з іншими людьми; ділову спрямованість. Під час проведення дослідження:
 - фіксувати результати дослідження коректурною пробою в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження;
 - робити висновки про спрямованість особистості.
2. За допомогою методики „*Вимірювання локусу контролю*” виявляти екстернальність – інтернальність локусу. Під час проведення дослідження:
 - фіксувати результати в протоколі;
 - узагальнювати та інтерпретувати результати дослідження;
 - робити висновки про локус контролю.

Стимульний матеріал та обладнання до заняття:

- У роботі використовуються такі бланки:
- опитувальник методики спрямованості особистості,
 - бланк відповідей (табл.1),
 - ключ до опитувальника (табл.2),

- бланк підсумкової таблиці результатів (табл..3),
- опитувальник методики вимірювання локусу контролю,
- таблиця для обробки результатів (табл..4),
- таблиця якісного аналізу даних (табл..5),
- таблиця середньостатистичних показників (табл..6),
- прості олівці;
- аркуші чистого паперу.

Робоче завдання до заняття:

До заняття студенти мають підготувати стимульний матеріал для кожної методики (кожен на окремому аркуші паперу) та бланки відповідей для досліджуваного.

Хід роботи:

Група студентів поділяється на пари досліджуваний - експериментатор, що пізніше міняються ролями. Досліджуваний виконує дану йому інструкцію. Експериментатор забезпечує послідовність пред'явлення стимульного матеріалу, фіксує час виконання завдання, фіксує результати дослідження у протоколі. Робить якісну та кількісну обробку результатів дослідження, інтерпретує отримані результати.

Форма протоколу:

Лабораторна робота №

Тема: _____

1. П.І.Б. досліджуваного _____
2. Вік досліджуваного _____
3. Дата та час дослідження _____
4. Стан досліджуваного _____
5. Рідна мова досліджуваного _____
6. П.І.Б. Експериментатора _____
7. Бланк відповідей досліджуваного (додається)

Зміст звіту студента за результатами виконання лабораторної роботи:

1. Назва теми лабораторної роботи.
2. Мета роботи.
3. Опис обладнання.
4. Інструкція для досліджуваного.
5. Протокол індивідуальних результатів досліджуваного.
6. обробка та інтерпретація результатів.
7. Висновки.

Контрольні питання:

1. За якими параметрами вимірюється інтернальність/екстернальність в галузі досягнень особистості?

2. За якими параметрами вимірюється інтернальність/екстернальність в галузі невдач?
3. За якими параметрами вимірюється інтернальність/екстернальність в галузі сімейних відносин?
4. За якими параметрами вимірюється інтернальність/екстернальність в галузі виробничих відносин?
5. За якими параметрами вимірюється інтернальність/екстернальність в галузі здоров'я та хвороби?
6. За якими параметрами встановлюється особистісна спрямованість на себе?
7. За якими параметрами встановлюється ділова особистісна спрямованість?
8. Якими параметрами встановлюється спрямованість особистості на взаємодію з іншими людьми?

Критерії оцінювання звіту студентів:

1. Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
2. Правильність оформлення протоколу та побудови графіків.
3. Обґрунтованість висновків.

Література:

1. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: МЕДпресс-информ, 2002.
2. Клиническая психология: учебник / Под ред. Б.Д.Карвасарского. – СПб.: Питер, 2002.
3. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста / Под общей ред. С.Ю.Циркина. – СПб.: Питер, 2001.

Методика 1

ВИВЧЕННЯ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Реан А. А. Психология изучения личности . - СПб, 1999.

Спрямованість визначає вибірковість поведінки людини в соціальному оточенні. Виділяють три типи спрямованості відповідно до її об'єкту:

- на себе (особистісна),
- на задачу (ділова),
- на взаємодію з іншими людьми (колективістська).

Для вивчення спрямованості застосовується методика Смекала і Кучера.

Обладнання:

- текст методики Смекала і Кучера.
- бланк відповідей (табл. 1),
- ключ до опитувальника (табл. 2),
- зразок підсумкової таблиці результатів (табл. 3),
- олівець.

Інструкція випробовуваному. На кожен пункт анкети можливі 3 відповіді, позначені буквами А, В, С. Із відповідей на кожен пункт виберіть той, який краще всього виражає вашу точку зору, який для вас найбільш цінний або якнайбільше відповідає правді. Букву вашої відповіді напишіть у бланку відповідей проти номера питання в стовпчику „найбільше”. Потім з відповідей на це ж питання виберіть найдалі віддалений від вашої точки зору, найменше цінний для вас або найменше відповідний правді. Відповідну букву напишіть проти номера питання, але в рубриці „найменше”. Для кожного питання використовуйте тільки дві букви, відповідь, що залишилася, не записуйте ніде. Над питаннями не думайте дуже довго: перший вибір звичайно буває найкращим.

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА:

1.Більш всього задоволення в житті дає:

А. Оцінка роботи.

В. Знання того, що робота виконана добре.

З. Знання того, що знаходишся серед друзів.

2.Якби я грав у футбол, то хотів би бути:

А. Тренером, який розробляє тактику гри.

В. Відомим гравцем.

С. Обраним капітаном команди.

3.Кращими викладачами є ті, які:

А. Мають індивідуальний підхід.

В. Захоплені своїм предметом і викликають інтерес до нього.

С. Створюють і колективі атмосферу, в якій ніхто не боїться виказати свою точку зору.

4.Учнів оцінюють як найпоганіших таких викладачів, які:

А. Не приховують, що деякі люди їм не симпатичні.

В. Викликають у всіх дух змагання.

С. Викликають враження, що предмет, який вони викладають, їх не цікавить.

5.Я радий, коли мої друзі:

А. Допмагають іншим, коли для цього представляється випадок.

В. Завжди вірні і надійні.

С. Інтелігентні і у них широкі інтереси.

6.Кращими друзями вважають тих:

А. З якими складаються взаємні відносини.

В. Котрі можуть більше, ніж я.

С. На яких можна сподіватися.

7.Я хотів би бути відомим, як ті:

А. Хто добився життєвого успіху.

В. Може сильно любити.

С. Відрізняється дружлюбністю і доброзичливістю.

8.Якби я міг вибирати, я хотів би бути:

А. Вченим працівником.

В. Начальником відділу.

С. Досвідченим льотчиком.

9. Коли я був дитиною, я любив:
- А. Ігри з друзями.*
 - В. Успіхи в справах..*
 - С. Коли мене хвалили.*
10. Якнайбільше мені не подобається, коли:
- А. Я зустрічаю переешкоду при виконанні покладеної на мене задачі.*
 - У. У колективі погіршуються товариські відносини.*
 - С. Мене критикує мій начальник.*
11. Основна роль школи повинна полягати в:
- А. Підготовці учнів до роботи за фахом.*
 - В. Розвитку індивідуальних здібностей і самостійності.*
 - С. Вихованні в учнях якостей, завдяки яким вони могли б уживатися з людьми.*
12. Мені не подобаються колективи, в яких:
- А. Не демократична система.*
 - В. Людина втрачає індивідуальність в загальній масі.*
 - С. Неможливий прояв власної ініціативи.*
13. Якби у мене було більше вільного часу, я б використовував його для:
- А. Спілкування з друзями.*
 - В. Улюблених справ і самоосвіти.*
 - С. Безтурботного відпочинку.*
14. Мені здається, що я здатний на максимальне, коли:
- А. Працюю з симпатичними людьми.*
 - У. У мене є робота, яка мене задовольняє.*
 - С. Мої зусилля достатньо винагороджені.*
15. Я люблю, коли:
- А. Приємно провожу час з друзями.*
 - В. Ініціюють мене.*
 - С. Відчуваю задоволення від виконаної роботи.*
16. Якби про мене писали в газетах, мені хотілося б, щоб:
- А. Відмітили справу, яку я виконав.*
 - В. Похвалили мене за мою роботу.*
 - С. Повідомили про те, що мене вибрали в комітет або бюро.*
17. Краще всього я вчився б, якби викладач:
- А. Мав до мене індивідуальний підхід.*
 - В. Стимулював мене на цікавішу працю.*
 - С. Викликав дискусію зі спірних питань.*
18. Немає нічого гірше, ніж:
- А. Приниження особистісної гідності.*
 - В. Неуспіх при виконанні важливої задачі.*
 - С. Втрата друзів.*
19. Якнайбільше я ціную:
- А. Особистий успіх.*
 - В. Спільну роботу.*
 - С. Практичні результати.*
20. Дуже мало людей, які:

- А. Дійсно радіють виконаній роботі.*
У. Із задоволенням працюють в колективі.
С. Виконують роботу по-справжньому добре.
21. Я не переношу:
- А. Свари і суперечки.*
В. Відкидання всього нового.
З. Людей, що ставлять себе вище за інших.
22. Я хотів би:
- А. Щоб оточуючі вважали мене своїм другом.*
В. Допомогати іншим в загальній справі.
С. Викликати захоплення інших.
23. Я люблю начальство, коли воно:
- А. Вимогливо.*
В. Користується авторитетом.
З. Доступно.
24. На роботі я хотів би:
- А. Щоб рішення ухвалювалися колективно.*
В. Самостійно працювати над рішенням проблеми.
С. Щоб начальник визнав мої достоїнства.
25. Я хотів би прочитати книгу:
- А. Про мистецтві добре уживатися з людьми.*
У. Про життя відомої людини.
С. Типу „Зроби сам”.
26. Якби у мене були б музичні здібності, я хотів би бути:
- А. Диригентом.*
В. Солістом
З. Композитором.
27. Вільний час з найбільшим задоволенням провожу:
- А. Переглядаючи детективні фільми.*
У. У розвагах з друзями.
З. Займаючись своїм захопленням.
28. За умови однакового фінансового успіху я б із задоволенням:
- А. Видумав цікавий конкурс.*
В. Виграв би в конкурсі.
С. Організував би конкурс і керував ним.
29. Для мене найважливіші знати:
- А. Що я хочу зробити.*
В. Як досягти мети.
С. Як повернути інших до досягнення моєї мети.
30. Людина повинна поводитися так, щоб:
- А. Інші були задоволені нею.*
У. Виконати, перш за все, свою задачу.
С. Не потрібно було дорікати їй за роботу.

Обробка і інтерпретація результатів. Якщо вказана в ключі буква занесена в рубрику „якнайбільше”, то випробовуваному ставиться знак „+”

по даному виду спрямованості. Якщо ж вона розташована під індексом „менше всього”, то йому ставиться знак „-”. Потім підраховують кількість „+” і записують їх в підсумкову таблицю (табл. 1) у відповідні стовпці НС або ВД, або НЗ відповідно до ключа (табл. 2). Також підраховується кількість мінусів.

Кількість „+” підсумовується з кількістю „-”, (з урахуванням знаку). Одержаний результат записується в підсумкову таблицю в рядок „сума”. Нарешті, до одержаного числа додається 30 (знову з урахуванням знаку!). Цей показник і характеризує рівень вираженості даного виду спрямованості. Загальна сума всіх балів по трьох видах спрямованості повинна бути рівна 90.

Виявляється провідна спрямованість. Одержані результати **інтерпретуються** таким чином.

Особова спрямованість (на себе - НС) - характеризується переважанням мотивів власного благополуччя. Для такої людини характерне прагнення до особистої першості, престижу; він частіший зайнятий своїми відчуттями і переживаннями і мало реагує на потреби інших людей.

Спрямованість на взаємодію з іншими людьми (ВД) - визначаючим для такої людини є потреба в спілкуванні, прагнення підтримувати хороші відносини з людьми, інтерес до спільної діяльності.

Ділова спрямованість (на задачу - НЗ) - характеризується захопленням процесом діяльності, прагненням до пізнання, оволодіння новими вміннями і навиками.

Звичайно у людини присутні всі види спрямованості, при одній домінуючій.

Табл.. 1							
БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ							
найбільше	найменше	найбільше	найменше	найбільше	найменше	найбільше	найменше
1		9		16		24	
2		10		17		25	
3		11		18		26	
4		12		19		27	
5		13		20		28	
6		14		21		29	
7		15		22		30	
8				23			

Табл.. 2								
КЛЮЧ ДО ОПИТУВАЛЬНИКА								
Спрямованість на								
себе			взаємодію			задачу		
1а	11в	21с	1с	11с	21а	1в	11а	21в
2в	12в	22с	2с	12а	22а	2а	12с	22в
3в	13с	23в	3с	13а	23с	3в	13в	23а
4а	14с	24в	4в	14а	24а	4с	14в	24в
5в	15а	25в	5а	15с	25а	5с	15в	25с
6с	16в	26в	6а	16с	26а	6в	16а	26с

7а	17а	27а	7с	17с	27в	7в	17в	27с
8с	18а	28в	8в	18с	28с	8а	18в	28а
9с	19а	29а	9а	19в	29с	9в	19с	29в
10с	20с	30с	10в	20в	30а	10а	20а	30в

<i>Табл..3</i>			
ЗРАЗОК ПІДСУМКОВОЇ ТАБЛИЦІ			
<i>Кількість „+”</i>			
<i>Кількість „-”</i>			
<i>Сума</i>			
<i>+30</i>			

Методика 2

ВИМІРЮВАННЯ ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ ОСОБИСТОСТІ

Бажин Е.Ф., Голынкина Е.А., Эткінд А.М. Метод исследования уровня субъективного контроля // Психологический журнал. – 1984. – Т.5. - № 3.

Поняття локусу контролю було введено американським психологом Роттером. Під локусом контролю розуміють схильність людини бачити джерело управління своїм життям або переважно в зовнішньому середовищі (тоді говорять про екстернальний локус контролю), або в собі самому (в цьому випадку говорять про інтернальний локус контролю). У разі інтернального локусу контролю людина приймає відповідальність за події, що відбуваються в її житті, на себе, пояснює їх своєю поведінкою, характером, здібностями. Люди з екстернальним локусом контролю схильні приписувати відповідальність за все зовнішнім чинникам: іншим людям, долі, випадковості. Відмінності в локусі контролю знаходять своє віддзеркалення в особистісних особливостях. Так, інтернали більш упевнені в собі, спокійні і доброзичливі по відношенню до інших. Екстернали ж характеризуються підвищеною тривожністю, стурбованістю, конформністю, в той же час меншою терпимістю по відношенню до людей.

Обладнання. Для вимірювання локусу контролю використовується методика УСК (рівень суб'єктивного контролю). Автори виходять з того, що локус контролю може по-різному виявлятися в різних ситуаціях, тому в методиці пропонуються субшкали: контроль в ситуаціях досягнення, в ситуаціях невдачі, у області виробничих і сімейних відносин, у області здоров'я. Опитувальник складається з 44 пунктів.

Інструкція досліджуваному. Уважно прочитайте речення опитувальника, у випадку, якщо ви згодні з пунктом шкали, поставте „+3” у відповідній графі, при незгоді — поставте „- 3”.

Текст опитувальника

1. Просування по службі більше залежить від вдалих обставини ніж від здібностей і зусиль людини.

2. Більшість розлучень походить від того, що люди не забажали пристосовуватися один до одного.
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судиться захворіти, то нічого не поробиш.
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролюються дії підлеглих, а не покладаються на їх самостійність.
10. Мої відмітки в школі частіше залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.
11. Коли я будую плани, то я, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.
14. Якщо люди не підходять один одному, то, як би вони ні старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває по гідності оцінено іншими.
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.
17. Думаю, що випадок або доля не виконують важливої ролі в моєму житті.
18. Я прагну не планувати далеко уперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.
19. Мої відмітки в школі якнайбільше залежали від моїх зусиль і ступеня підготовленості.
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю вину за собою, ніж за протилежною стороною.
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.
23. Думаю, що мій спосіб життя ні в якій мірі не є причиною моєї хвороби або хвороб.
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.
26. Я часто думаю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися, в сім'ї.
27. Якщо я дуже захочу, то зможу викликати до себе майже прихильність будь-кого.

28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків по їх вихованню часто виявляються даремними.
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники поступають так, а не інакше.
31. Людина, яка не змогла добитися успіху в своїй роботі, швидше за все не проявила достатньо зусиль.
32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, найчастіше були винуваті інші люди, ніж я сам.
34. Дитину завжди можна уберегти від простуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.
37. Я відчуваю, що від мене більше, ніж від кого б те ні було, залежить щастя моєї сім'ї.
38. Мені завжди важко було зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.
39. Я завжди вважаю за краще прийняти рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.
40. На жаль, заслуги людини залишаються невизнаними, не дивлячись на всі її старання.
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при найсильнішому бажанні.
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні винити в цьому тільки самих себе.
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.

Обробка і інтерпретація результатів. Необхідно зробити зіставлення відповідей з ключем і підрахувати кількість збігів, як за шкалою загальної інтернальності, так і по окремих субшкалах (табл.4).

Можна порівняти одержані дані з середньостатистичними показниками (табл.6), проте при якісному аналізі даних (табл.5) слід враховувати, що частина випробовуваних не може бути чітко віднесена ні до одного з полюсів, а представляє проміжний тип. Заслуговують уваги уявлення Реана про неоднозначність тлумачення інтернального контролю в його впливі на особистість. Дійсно, з одного боку, багатьма дослідниками доведений факт переважання інтернального контролю у високовідповідальних і просоціальних осіб. Але необхідно враховувати, що людина, яка постійно бере на себе відповідальність за всі невдачі, промахи життя, схильна до ризику дезадаптації. У зв'язку з цим Реан вводить поняття „доброго інтернального контролю”, який поєднує в

собі: інтернальність у області досягнень, інтернальність у області невдач, при цьому розділяє останню на екстернальність у області причин невдач і інтернальність у області подолання невдач. Це дозволяє людині зберегти упевненість в собі і активну позицію в подоланні невдач, не придбаваючи відчуття вини і емоційної дезадаптації.

+ 2, 4, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 31, 32, 35, 36, 37, 39, 42, 44
 Ио -----
 - 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 30, 33, 35, 38, 40, 41, 43

Табл. 4											
Обробка результатів											
ІД		ІН		ІП		ІІ		ІІІ		ІІД	
+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
12	1	2	7	19	1	4	6	13	3	2	7
15	5	4	24	22	9	27	38	34	23	16	14
27	6	20	33	25	10					20	26
32	14	31	38	42	30					32	28
36	26	42	40							37	41
37	43	44	41								

Табл. 5		
Інтерпретація субшкал інтернальності		
Назви шкал	Високі оцінки	Низкі оцінки
Інтернальність в галузі досягнень (Ід)	Людина вважає, що він сам добився всього гарного, що було і є в його житті, і що він здатен добиватися цього у майбутньому.	Приписує свої успіхи долі, везінню, іншим зовнішнім факторам.
Інтернальність в галузі невдач (Ін)	Розвинуте почуття самоконтролю по відношенню до негативних подій та ситуацій, у неприємностях та стражданнях здатен звинувачувати себе.	Приписує відповідальність за неуспіхи і негативні події іншим людям чи вважає їх результатом невезіння.
Інтернальність в галузі сімейних відношень (Іс)	Вважає відповідальним себе за події, що відбуваються в його сімейному житті.	Вважає не себе, а своїх партнерів причиною значущих ситуацій, що виникають у його родині.
Інтернальність в галузі виробничих взаємин (Іп)	Розглядає свої дії як важливий фактор виробничої діяльності, взаємин у колективі, своєї кар'єри.	Приписує більш важливе значення керівництву, колегам по роботі, везінню чи невезінню.
Інтернальність у відношенні здоров'я та хвороби (Із)	Вважає себе відповідальним за своє здоров'я, якщо хворіє, звинувачує себе і вважає, що одужання	Вважає хворобу та здоров'я результатом випадку і сподівається на те, що одужання прийде у

	залежить від його дій.	результаті дій інших людей, перш за все лікарів.
--	------------------------	--

Статистичні характеристики опитувальника (за даними БажинаЄ.Ф. та соавт., 1984)		
Показники	Середні значення	Стандартні відхилення
Ю	33,4	23,4
Ід	6,2	8,3
Ін	8,4	7,9
Іс	3,6	7,1
Іп	11,8	8,1
Ім...	2,4	4,4
Із	4,4	3,5

Табл.6

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3-4
ТЕМА: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРИ ДЕЯКИХ ПСИХІЧНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ ТА НЕВРОЗАХ
В РІЗНІ ВІКОВІ ПЕРІОДИ

Мета роботи:

1. Формування вміння складати схему дослідження психічних процесів при деяких захворюваннях (шизофренія, олігофренія, епілепсія, неврози).
2. Формування вміння складати схему патопсихологічного дослідження дітей різного віку (раннього, дошкільного, молодшого шкільного, підліткового).

Питання для теоретичної підготовки:

1. Особливості психічних процесів хворих на шизофренію.
2. Особливості психічних процесів хворих на олігофренію.
3. Особливості психічних процесів хворих на епілепсію.
4. Особливості психічних процесів хворих на неврози причепливих станів, неврастенії, істерії.
5. Особливості психічних процесів хворих на органічні психічні розлади.

Уміння та навички, які повинні бути сформовані в ході виконання лабораторної роботи:

1. Визначати особливості психічних процесів при різних психічних захворюваннях.
2. Самостійно обирати з відомих патопсихологічних методів такі, що найбільш доцільно проводити при конкретному психічному захворюванні.
3. Самостійно складати схему та проводити експериментально-психологічне дослідження в залежності від захворювання та віку досліджуваного.

Стимульний матеріал та обладнання до заняття:

Атлас для експериментального дослідження відхилень в психической діяльності человека / Под ред. И.А.Полищука, А.Е.Видренко. 2-е изд., пере раб.и.доп. Киев, „Здоров’я”, 1979.

Робоче завдання до заняття:

- актуалізувати знання з семіотики (відчуття, сприймання, увага, пам’ять, мислення, інтелект, емоції, воля, свідомість);
- актуалізувати знання з патопсихологічної діагностики для дослідження окремих психічних процесів (відчуття, сприймання, увага, пам’ять, мислення, інтелект, емоції, воля, свідомість);
- актуалізувати знання про методики нейропсихологічного дослідження;
- знати критерії найбільш відомих періодизацій вікового розвитку (за Ельконіним Д.Б., Е Еріксон, Колбергом Л., Божович Л.І., Лісіна М.І.);
- актуалізувати знання про особливості розвитку психічних процесів дитини в різні вікові періоди у нормі.

Заняття № 1

Хід роботи:

Група студентів поділяється на підгрупи, які отримують від викладача завдання по розробці схеми дослідження при певному психічному захворюванні. Кожен студент у підгрупі виконує окреме завдання. (Наприклад, одна з підгруп розробляє схему дослідження хворого на шизофренію. Кожен розробляє схему дослідження окремого психічного процесу: студент А. – схему дослідження пам’яті, студент Б. – мислення, студент В. – емоційно-вольової сфери). Результати роботи кожного студента (складена схема) повідомляються всій підгрупі та обговорюються усіма студентами (усіма підгрупами) наприкінці першої частини заняття (перші 2 години).

Приклад форми протоколу:

Лабораторна робота № 3.

Тема: Схема дослідження розладів мислення при олігофренії

Методика № 1. Класифікація предметів.

Мета методики:

Стимульний матеріал та обладнання для проведення дослідження:

Інструкція досліджуваному:

Хід роботи:

Обробка результатів:

Інтерпретація отриманих результатів:

Методика № 2. Виключення зайвого.

Мета методики:

Стимульний матеріал та обладнання для проведення дослідження:

Інструкція досліджуваному:

Хід роботи:

Обробка результатів:

Інтерпретація отриманих результатів:

Методика № 3. Встановлення послідовності подій за серією сюжетних малюнків.

Мета методики:

Стимульний матеріал та обладнання для проведення дослідження:

Інструкція досліджуваному:

Хід роботи:

Обробка результатів:

Інтерпретація отриманих результатів:

Зміст звіту студента за результатами виконання лабораторної роботи:

1. Назва лабораторної роботи.
2. Мета роботи.
3. Психічний процес, схему дослідження якого складав даний студент.
4. Опис обладнання та стимульного матеріалу для проведення дослідження (кожною методикою).
5. Інструкція для досліджуваного (за кожною з методик).
6. Особливості протоколювання методики дослідження (за кожною методикою - певна таблиця, графік, малюнок тощо).
7. Висновки щодо особливостей протікання даного психічного процесу при даному психічному захворюванні (на основі теоретичного аналізу джерел, ксерокопії яких додаються).
8. Зведена схема дослідження всіх психічних процесів за наслідками роботи всієї підгрупи (тобто, цілісна, повна схема дослідження всіх психічних процесів при даному психічному захворюванні).

Контрольні питання:

1. Назвіть особливості мисленневих процесів хворих на шизофренію та специфіку їх дослідження.
2. Назвіть особливості емоційної сфери хворих на шизофренію та особливості її дослідження.
3. Назвіть особливості самооцінки хворих на шизофренію та особливості її дослідження.
4. Назвіть особливості інтелекту хворих на олігофренію та специфіку його дослідження.
5. Назвіть особливості мислення хворих на олігофренію та специфіку його дослідження.
6. Назвіть особливості емоційної сфери хворих на олігофренію та специфіку їх дослідження.
7. Назвіть особливості емоційної сфери хворих на неврози та специфіку її дослідження.
8. Назвіть особливості мотиваційної сфери хворих на неврози та специфіку її дослідження.

9. Назвіть особливості мислення хворих на епілепсію та специфіку його дослідження.

Критерії оцінювання звіту студентів:

1. Наявність у звіті всіх необхідних пунктів змісту.
2. Правильність оформлення протоколів схеми дослідження окремого психічного процесу комплексом методик.
3. Наявність цілісної, повної схеми дослідження всіх психічних процесів при певному психічному захворюванні.

Заняття № 2

Хід роботи:

Група студентів поділяється на підгрупи, які отримують від викладача завдання для розробці схеми дослідження для дітей певної вікової групи:

1. психологічне обстеження дитини віком 1,5-4 роки;
2. психологічне вивчення дитини раннього та дошкільного віку;
3. нейропсихологічне обстеження старших дошкільників;
4. психологічне дослідження розумового розвитку дітей 7-9 років;
5. експериментально-психологічне обстеження дітей та підлітків

Кожен студент у підгрупі виконує окреме завдання. (Наприклад, одна з підгруп розробляє схему дослідження дитини раннього віку. Кожен розробляє схему дослідження окремого блоку схеми: студент А. – дослідження зорового гнозису, студент Б. – дослідження тонкої моторики, студент В. – дослідження стереогнозису).

За результатами роботи складається загальна таблиця (або структура мовної карти, схема аналізу словника дитини, питання бесіди тощо), які є формою звіту.

Зміст звіту студента за результатами виконання лабораторної роботи залежить від теми, над якою працювала підгрупа:

- звіт з теми №1 „Особливості дослідження психічного розвитку дитини 1,5-4 років” наведений у таблиці № 1;
- звіт з теми №2 „Психологічне вивчення дитини раннього та дошкільного віку” наведений у таблиці № 2, на основі чого складається мовна карта дитини, перелік питань для бесіди з дитиною та схема аналізу словника дитини [5,189-198];
- звіт з теми №3 „Нейропсихологічне обстеження старших дошкільників” наданий у таблиці № 3;
- звіт з теми №4 „Визначення рівня розумового розвитку дітей 7-9 років” наданий у таблиці № 4. До звіту додається формула розрахунку ОУ (оцінки успішності) та характеристики рівнів успішності [5, 204];
- звіт з теми „Експериментально-психологічне обстеження дітей та підлітків” наданий у таблиці № 5.

Табл..1	
Особливості дослідження психічного розвитку дитини 1,5 – 4 років	
<i>Етапи дослідження</i>	<i>Особливості прояву</i>
Контакт:	Не вступає Проявляє мовний негативізм Зовнішній, формальний контакт
Емоційно-вольова сфера	Активний/пасивний Адекватний/неадекватний
Моторика	
Увага	
Рівень розвитку діяльності	
Працездатність	
Характер діяльності	
Научуваність, використання допомоги	
Загальні уявлення	
Знання частин тіла та обличчя	
Зорове сприйняття:	
Складання матрешки	
Складання пірамідки	
Кубики - вкладиши	
Цілісний образ предмету	
Парні картинки	

Табл..2	
Психологічне вивчення дитини раннього та дошкільного віку	
<i>Етапи дослідження</i>	<i>Конкретні методики та завдання</i>
Дослідження мислення	
Діагностичні завдання для дослідження конструктивного праксісу	
Дослідження сприйняття	
Дослідження пам'яті	
Діагностичні завдання для дослідження мовлення	

Табл.. 3	
Нейропсихологічне обстеження старших дошкільників	
<i>Етапи дослідження</i>	<i>Конкретні методики та завдання</i>
Дослідження зорового гнозису (кольоровий та предметний гнозис)	
Дослідження слухового гнозису	
Дослідження просторового сприйняття	
Дослідження часового сприйняття	
Дослідження конструктивного праксісу	
Дослідження рухів та дій	
Дослідження пам'яті	
Дослідження мови	
Дослідження імпресивної мови	
Дослідження мислення:	

- наочно-дійових форм	
- вербально-логічних	
Дослідження графічних навичок	

Табл..4	
Психологічне дослідження розумового розвитку дітей 7-9 років	
<i>Субтести</i>	<i>Тексти конкретних методик</i>
Субтест I Дослідження диференціації суттєвих ознак предметів і відволікань від несуттєвих, а також запас знань досліджуваного	
Субтест II Дослідження операцій узагальнення та відволікання, здатність виділяти суттєві ознаки предметів та явищ	
Субтест III Дослідження здатності встановлювати логічні зв'язки та відношення між поняттями	
Субтест IV Виявлення вміння узагальнювати	

Табл..5	
Експериментально-психологічне обстеження дітей та підлітків	
<i>Етапи обстеження</i>	<i>Особливості виконання</i>
Складання пірамідки	
Складання розрізних картинок	
„Поштова скринька”	
„Дошки Сегена”	
„Сюжетні вкладки”	
Методика Кооса	
Встановлення послідовності подій	
Класифікація предметів	
Виключення предметів (четвертий зайвий)	
„Відшукування чисел”	
Проба на сумісність ознак	
Заучування 10 слів	
Опосередковане запам'ятовування	
Піктограма	

Табл..6	
Схема патопсихологічного обстеження дитини	
ПІБ _____	
Вік _____	
<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Варіанти поведінки</i>
Контакт	
Емоційно-вольова сфера	
Стан слуху	
Стан зору	

Моторика	
Увага	
Реакція на схвалення	
Реакція на зауваження	
Відношення до невдачі	
Працездатність	
Характер діяльності	
Навчальність, використання допомоги	
Рівень розвитку діяльності	
Запас загальних уявлень	
Знання частин тіла та обличчя (візуальне орієнтування)	
Зорове сприймання	
Складання матрьошки	
Складання пірамідки	
Поштова скринька	
Парні картинки	
Конструювання	
Сприйняття просторових співвідношень	
Часові уявлення	
Кількісні уявлення	
Пам'ять	
Мислення	
Класифікація предметів	
Виключення предметів	
Розуміння картин з безглуздим сюжетом	
Розуміння картин з прихованим змістом	
Послідовність подій	
Висновок спеціаліста	

Контрольні питання:

1. З яких компонентів складається нейропсихологічне дослідження дітей дошкільного віку?
2. В чому полягають особливості патопсихологічного дослідження дітей раннього віку?
3. В чому полягають особливості патопсихологічного дослідження дітей дошкільного віку?
4. В чому полягають особливості патопсихологічного дослідження дітей молодшого шкільного віку?
5. В чому полягають особливості патопсихологічного дослідження дітей підліткового віку?

Література:

1. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека / Под ред. И.А.Полищука, А.Е.Видренко. 2-е изд., пере раб.и.доп. Киев, „Здоров'я”, 1979.
2. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт их применения в клинике (практическое руководство). – М., 1970.

3. Блейхер В.М. Клиническая психопатология. – Т., 1976.
4. Яссман Л.В., Данюков В.Н. Основы детской психопатологии: Учебно-методическое пособие для психологических факультетов педагогических вузов. – М., 1999.
5. Левченко И.Ю. Патопсихология: теория и практика: Учеб.пособие для студ.висш.пед.учеб.заведений. – М.,2000.

ЗМІСТ

Лабораторне заняття №1 Методи дослідження у медичній психології.....	3
Лабораторне заняття №2. Методи дослідження особистості у медичній психології.....	6
Лабораторне заняття №3-4. Експериментально-психологічне дослідження при деяких психічних захворюваннях та неврозах в різні вікові періоди.....	17
Список використаної літератури.....	23